

23. Рябенко В. В. Стримуючі фактори зростання стратегічного потенціалу підприємств харчової промисловості / В. В. Рябенко // Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК : матер. Всеукр. наук.–практ. конф., 22–23 лист. 2012 р.: тези доп. – К. : НУХТ, 2013. – С. 66–68.

24. Бутенко А. І. Проблеми підвищення ефективності підприємств харчової промисловості / А. І. Бутенко,

Г. В. Карпінська // Економіка харчової промисловості. – 2009. – № 4. – С. 8–14. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2009_4_3.

25. Купріна Н. М. Ефективність діяльності підприємств харчової промисловості Одеської області: практичний аспект / Н. М. Купріна, Х. О. Баранюк // Економіка харчової промисловості. – 2015. – Т. 7, № 4. – С. 28–34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2015_7_4_5.

УДК 336.719

Д.М. ГРИДЖУК,

к.е.н., доцент, ДВНЗ Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Трансфертне ціноутворення – інструмент управління ефективністю банківського бізнесу

В статті проаналізовано взаємозв'язки в організаційній структурі об'єктів управління банку з урахуванням трансфертного ціноутворення, приведено розподіл банківських ризиків по видах діяльності з ціллю їх ефективного управління та особливості системи трансфертного ціноутворення у площині комерційної, торгової діяльності та управління активами і пасивами банку. Показано, що система трансфертного ціноутворення дозволяє оцінити ефективність формування, розподілу відсоткової маржі та забезпечити управління процентним ризиком банку. Обумовленні стратегії розвитку, на які орієнтується систематизація інструментів управління ефективністю банківського бізнесу та оптимізації організаційної структури. Представлена логічно–структурна схема процесу моделювання процентних ризиків в центрах прибутку комерційного банку.

Ключові слова: банківський бізнес, трансфертне ціноутворення, центри прибутку, процентний ризик.

Д.М. ГРИДЖУК,

к.э.н., доцент, ДВНЗ Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Трансфертное ценообразование – инструмент управления эффективностью банковского бизнеса

В статье проанализированы взаимосвязи в организационной структуре объектов управления банка с учетом трансфертного ценообразования, приведены распределение банковских рисков по видам деятельности с целью их эффективного управления и особенности системы трансфертного ценообразования в плоскости коммерческой, торговой деятельности и управления активами и пассивами банка. Показано, что система трансфертного ценообразования позволяет оценить эффективность формирования, распределения процентной маржи и обеспечить управление процентным риском банка. Обусловленные стратегии развития, на которые ориентируется систематизация инструментов управления эффективностью банковского бизнеса и оптимизации организационной структуры. Представленная логично структурная схема процесса моделирования процентных рисков в центрах прибыли коммерческого банка.

Ключевые слова: банковский бизнес, трансфертное ценообразование, центры прибыли, процентный риск.

D. GRYDZHUK,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Transfer pricing as a tool for managing the performance of banking business

The article analyzes the interrelationships in the organizational structure of the bank's management objects, taking into account transfer pricing, presents the distribution of banking risks by types of

activity with a view to their effective management and the peculiarities of the transfer pricing system in the commercial, commercial activities and asset and liability management of the bank. It is shown that the transfer pricing system allows to evaluate the effectiveness of formation, distribution of interest margin and ensure management of interest rate risk of the bank. Conditional development strategies, which are guided by the systematization of tools to manage the efficiency of the banking business and optimize the organizational structure. The logically presented structural diagram of the process of modeling interest risks in the profit centers of a commercial bank.

Keywords: banking business, transfer pricing, profit centers, interest rate risk.

Постановка проблеми. Суб'єктами трансфертного ціноутворення в банку є центри відповідальності [1, с. 370]. Таким чином, розподіл фінансових ресурсів між центрами відповідальності здійснюється за допомогою трансфертної ціни, яка також є одним з інструментів управління ринковим ризиком та ризиком ліквідності. Головним завданням трансфертного ціноутворення є: розрахунок та оцінка ефективності діяльності за центрами відповідальності, виходячи з фактичної вартості та прибутковості залучених та розміщених ресурсів; управління поточною ліквідністю банку та ринковим ризиком; управління GAP-розривами шляхом виконання операцій на міжбанківському ринку; оптимізація джерел фінансування активних операцій у профіт-центрах банку.

Трансфертне ціноутворення – це процес формування структури трансфертних цін банку. Трансфертна ціна (трансфертна ставка) – це внутрішня ставка, яка встановлюється з урахуванням ринкових індикаторів та використовується для розподілу доходів і витрат між напрямками управління в усіх структурних підрозділах одного банку, виражена у річних процентах внутрішня вартість трансфертних ресурсів, що продаються і купуються центрами фінансової відповідальності, а також визначається, виходячи з фактичної вартості ресурсів, що склалися на момент залучення їх центром фінансової відповідальності. [2].

Параметри, необхідні для розрахунку трансфертної ціни, – обсяг залучених ресурсів, валюта, вартість і термін. Крім того, внутрішня вартість трансфертних ресурсів (трансфертна ціна) включає додаткову вартість у вигляді премії за ризик (кредитний, процентний, ліквідності та ін.); регулятивні витрати (відрахування до фонду обов'язкового резервування, Фонду гарантування захисту вкладів фізичних осіб та ін.). Використання методики трансфертного ціноутворення комерційними банками дозволить управляти банківськими ризиками (ліквідності, процентним

і валютним ризиками) із заданою прибутковістю, тобто управляти і ризиком, і прибутковістю. Так, встановлення трансфертної ціни, за якою залучаються трансфертні ресурси, забезпечить зацікавленість центрів фінансової відповідальності у збалансованому фондуванні своїх активів власними ресурсами для отримання заданої процентної прибутковості (процентний спред, маржа), що впливає на підвищення їх ефективності. У свою чергу, встановлення трансфертної ціни на розміщені трансфертні ресурси підвищить зацікавленість центрів фінансової відповідальності в отриманні трансфертних доходів, що одночасно сприятиме підвищенню обсягів залучених ресурсів і ліквідності Банку в цілому.

Отже, удосконалення методики трансфертного ціноутворення, що базується на понятті трансфертної ціни ресурсів і вартості капіталу під ризиком, являється актуальною проблемою.

Метою статті є визначення стратегії розвитку, на які орієнтується систематизація інструментів управління ефективністю банківського бізнесу та оптимізації організаційної структури за умови системи трансфертного ціноутворення, яка дозволяє оцінити ефективність формування, розподілу відсоткової маржі та забезпечити управління процентним ризиком банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та методологічним аспектам трансфертного ціноутворення присвячено праці зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, серед яких варто відзначити дослідження О. Барановського [3], П. Дзюби [4], Т. Ларікової [5], М. Макаренка [6], А. Мельника [7], М. Панова [8], Т. Савченка [9], В. Селезньової [10] та ін.

В табл.1 приведено різні означення трансфертного ціноутворення вченими.

Отже, в основу економічного поняття «трансфертна ціна» та «трансфертне ціноутворення» покладено термін «трансферт». Основним визначенням якого є рух (переміщення) грошових

Таблиця 1. Означення трансфертного ціноутворення науковцями

Автор	Означення
Мельник А.О. [7]	трансфертне ціноутворення – процес установлення ціни на товари, роботи, послуги в підрозділах підприємства для проведення розрахунків між ними, а також між взаємозалежними підрозділами
Савченко Т.Г. [9]	трансфертне ціноутворення є сукупністю економічних відносин щодо визначення трансфертних цін на ресурси, які передаються в середині банку від одного центру відповідальності до іншого або між взаємопов'язаними банками
Дзюба П.В. [4]	процес визначення трансфертної ціни, сукупність економічних відносин, які виникають у процесі визначення трансфертної ціни на будь-який об'єкт торгівлі (товари, послуги або фактори виробництва) між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії, якщо об'єкт торгівлі перетинає митний кордон
Барановський О.І. [3]	трансферне ціноутворення – це ключовий елемент системи управлінського обліку банківської організації, на якому базуються системи оцінки роботи підрозділів, прибутковості банківських продуктів, прибутковості клієнтів, системи бюджетування та планування, системи управління активами й пасивами та управління ризиками
Ларікова Т.В. [5]	«трансфертне ціноутворення» – система оцінки внутрішньої вартості ресурсів у системі банку, зорієнтованої на певний ринковий показник, відповідно до якого виконуються операції з умовного використання ресурсів у процесі їх купівлі-продажу, що здійснюється між казначейством та центрами прибутку банку.
О. Заїкін [11]	трансфертне ціноутворення як процес формування спеціальних внутрішніх цін та як складову стратегічного управління
Драчева Е.Л., Лібман А.М. [12]	виділяють ринковий та витратний механізми трансфертного ціноутворення
О.О.Заїкін [11] В. Селезньова [10]	розгляд трансфертного ціноутворення як складової управлінського обліку чи фінансового менеджменту, яке ставить за мету аналіз, планування, контроль за центрами відповідальності компанії та здійснення мотивації персоналу
Хуторна М.Е., Бартош О.М. [11]	дослідження можливостей використання трансфертного ціноутворення для мінімізації оподаткування та переведення фінансових ресурсів між окремими країнами, тобто як складової міжнародних відносин.

Джерело: розроблено автором на основі [3–12]

Таблиця 2. Переваги та недоліки методів трансфертного ціноутворення банку

Назва методу	Переваги	Недоліки
На основі ринкових цін	Можливість оцінювання діяльності підрозділу-продавця і підрозділу-покупця в умовах ринкового середовища, що покращує автономність їх діяльності	Особливості формування ринкових цін під впливом соціально-політичних, сезонних та інших факторів в різних часових інтервалах
На основі маржинальних витрат	При певних умовах банк може коригувати прибутковість власних підрозділів	На практиці ускладнений процес визначення маржинальних витрат в довготерміновому інтервалі. Керівники підрозділів діють лише на тому рівні діяльності, за якого загальний прибуток банку досягне максимального рівня
На основі повних витрат	Простота, легкість і точність розрахунку ціни	Оцінка довготермінових маржинальних витрат може бути суттєво неточною
Витрати-плюс	Дозволяє підрозділу-продавцю отримати прибуток від передачі ресурсів за трансфертними цінами	Якщо підрозділи будуть передавати за трансфертними цінами ресурси іншим підрозділам із врахуванням маржі, то до того часу, коли необхідно буде визначити величину надбавки для останнього підрозділу, процентна маржа досягне значних розмірів, що призведе до зниження прибутковості чи збитковості діяльності останньої ланки
На основі переговорів	Усуває конфліктні ситуації	Потребує встановлення процедури ведення переговорів, арбітражних процедур, обмежує автономність підрозділів, керівники яких під час переговорів знаходяться в різних умовах

Джерело: розроблено автором на основі нові [4,11]

коштів, фінансових активів, в окремих випадках – економічних цінностей, між різними учасниками фінансової системи.

В табл.2 проаналізовано переваги та недоліки методів трансфертного ціноутворення банку.

Відмітимо, що проблеми оцінки діяльності центрів відповідальності, які виникають у результаті реалізації один одному продукції або надання послуг, значною мірою пов'язані із формуванням трансфертної ціни, бо система трансфертного ціноутворення спрямована на оцінку ефективності роботи центрів прибутку і центрів послуг.

Виклад основного матеріалу. У результаті пошуку найбільш оптимального поєднання ризику і прибутковості при управлінні Банком від вартості ресурсів у рамках фінансової структури удосконалено методики трансфертного фондування і ціноутворення. Зазначені методики взаємопов'язані функціонально і необхідні для оперативного управління активами і пасивами, проте не тільки з позиції управління ризиком ліквідності, а й для формування оптимальних з точки зору управління ризиком і прибутковістю об'ємних і вартісних характеристик фінансового потоку. Так, управління

об'ємними і вартісними характеристиками залучених і розміщених грошових коштів спрямоване не тільки на зниження ступеня незбалансованості активів і пасивів (ризик ліквідності), а й на отримання максимально можливого обсягу чистих процентних доходів (процентний ризик). Методика трансфертного фондування заснована на принципі розподілу активів і пасивів між центрами фінансової відповідальності, тобто для кожного центру фінансової відповідальності складається свій баланс активів і пасивів у розрізі національної та іноземних валют. На Рис. 1 показана схема взаємозв'язків в запропонованій організаційній структурі об'єктів управління з урахуванням трансфертного ціноутворення, де приведено розподіл банківських ризиків по видам діяльності з ціллю їх ефективного управління та особливості системи трансфертного ціноутворення у площині комерційної, торгової діяльності та управління активами і пасивами банку.

Підкреслимо, що комерційною діяльністю банку являються [13]:

Рисунок 1. Схема взаємозв'язків в запропонованій організаційній структурі об'єктів управління з урахуванням трансфертного ціноутворення

Джерело: складено автором на основі [2,5,9].

– пасивні комерційні операції із залученням коштів від клієнтів з первісною метою утримування таких коштів до погашення;

– активні комерційні операції банку з розміщення коштів із метою утримування до погашення чи анулювання або з метою довгострокового інвестування;

– операції з надання послуг, що безпосередньо не пов'язані з торговою діяльністю та діяльністю з управління активами і пасивами.

Відмітимо, що торговою діяльністю банку являються [13]:

– торгівля іноземною валютою;

– арбітраж;

– торгівля цінними паперами з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань ціни або дилерської маржі тощо.

Пояснимо, що трансфертні ціни як ділінгові (Рис. 1) – це внутрішні ділінгові ціни, які встановлюються з урахуванням закладення додаткової маржі для фінансування управління ризиком ліквідності, яке здійснюється відповідними центрами прибутку діяльності з управління активами і пасивами.

Наприклад, трансфертні ціни для центрів прибутку комерційної діяльності та внутрішні ділінгові ціни для центрів прибутку торгової діяльності затверджує Комітет з управління активами і пасивами та фінансова служба з урахуванням ризиків. Для торгової діяльності трансфертні ціни для центрів прибутку встановлюються казначейством у момент купівлі–продажу ресурсів з урахуванням цілей управління ліквідністю та управління активами і пасивами.

Діяльність з управління активами і пасивами включає в собі наступні операції [13]:

– операції на грошовому ринку для управління ліквідністю (надання та отримання міжбанківських кредитів; операції з Національним банком щодо регулювання ліквідності шляхом рефінансування, депозитних та інших операцій);

– купівля–продаж цінних паперів у торговому портфелі та портфелі на продаж для управління ліквідністю;

– операції з хеджування процентних, валютних та інших ринкових ризиків комерційної діяльності;

– довгострокові вкладення в дочірні та асоційовані компанії;

– операції з власними акціями;

– операції з борговими цінними паперами власної емісії з метою управління довгостроковою ліквідністю;

– залучення коштів на умовах субординованого боргу тощо.

Зауважимо, що розрахунок чистої процентної маржі за активними і пасивними операціями завдяки трансфертному ціноутворенню в кожному з центрів прибутку має коректність, причому цьому сприяє незмінність трансфертної ціни протягом визначеного терміну (виключеність притаманна для плаваючих ставок, коли трансфертна ціна кожного разу переглядається).

Система трансфертного ціноутворення дозволяє оцінити ефективність формування, розподілу відсоткової маржі та забезпечити управління процентним ризиком банку.

На рис. 2 показана схема різних видів процентного ризику в умовах трансфертного ціноутворення комерційного банку. Відзначимо, що процентний ризик (interest rate risk) – імовірність фінансових втрат у зв'язку зі зміною динаміки ринкових відсоткових ставок по активах та пасивах протягом певного часу, що впливає на рентабельність та фінансову стійкість банку.

З методологічним аспектом ефективності управління процентним ризиком банку тісно пов'язані питання його організаційної структури, яка повинна окреслювати етапи проходження інформації як від низових рівнів банку до керівних органів, так і в зворотному напрямку. В цьому контексті запропонована організаційна структура банку, що складається з центрів відповідальності, та їх підрозділів в комерційному банку має вирішальне значення для ефективного управління процентним ризиком банку в цілому.

Таким чином, систематизація інструментів управління ефективністю банківського бізнесу та оптимізації організаційної структури орієнтується на наступні стратегії розвитку:

– співвідношення організаційної структури центрів відповідальності (менеджмент, взаємодія між підрозділами);

– оптимізація міжструктурних взаємовідносин, досягнення взаєморозуміння між підрозділами (розвиток різних сегментів бізнесу);

– формування управлінських команд та формування культури управління;

– підвищення орієнтованості профіт–центрів на результат;

– формування інноваційних стратегій центрів відповідальності.

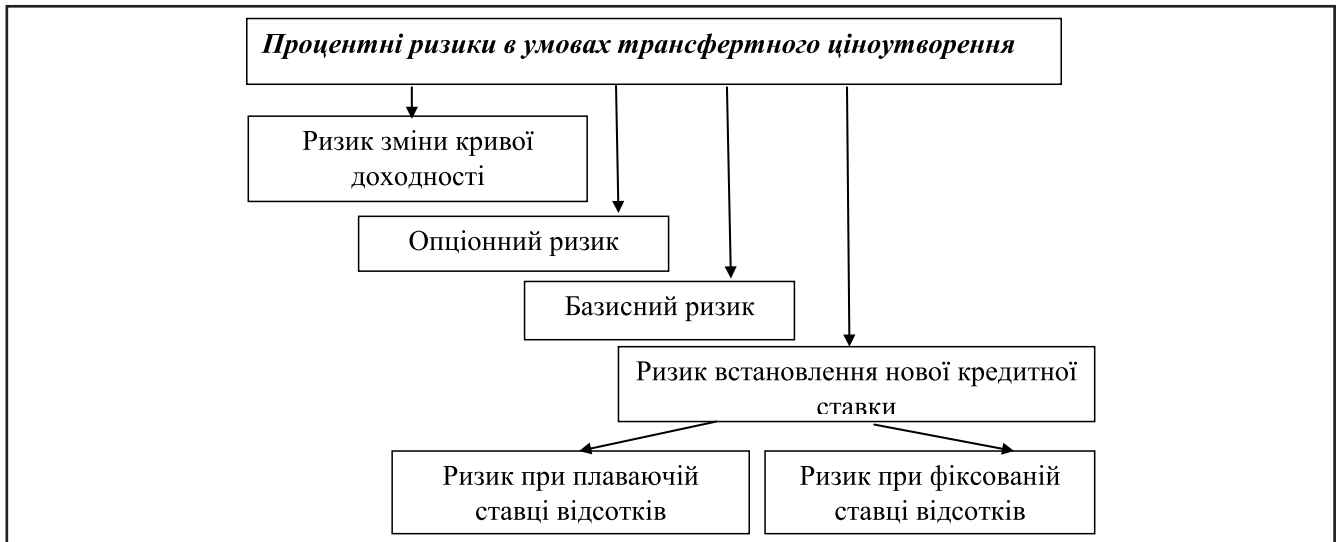

Рисунок 2. Схема різних видів процентного ризику в умовах трансфертного ціноутворення

Джерело: авторська розробка

Отже, проведена систематизація інструментів управління ефективністю банківського бізнесу полягає не тільки у формуванні організаційної структури комерційного банку, а і в розробці оптимального середовища для прийняття та реалізації управлінських рішень за умови ефективного взаємодії органів управління різного рівня із функціональними підрозділами комерційного банку.

В табл.3 представлено методи вимірювання процентного ризику та їх характеристика. Потрібно відмітити, що пошук оптимальних методів вимірювання та мінімізації процентних ризиків з урахуванням організаційних аспектів представлені в роботі [14]

Зауважимо, що в центрах відповідальності банку використовують метод зміни значення трансфертної ціни шляхом зміни в межах незначного демпфування відсоткових ставок, що дає можливість управління розподілу процентних

доходів, причому базова ставка встановлюється на основі ставок фінансових ринків. Отже, трансфертна ціна складається із базової ставки та корегуючої надбавки.

На рис.3 приведена структурна схема виникнення відсоткового ризику в умовах трансфертного ціноутворення

Системи трансфертного ціноутворення відіграють значну роль при розрахунку прибутковості та ефективності роботи профіт-центрів прибутку по активним і пасивним операціям, причому застосовується аналіз беззбитковості.

На рис.4 представлена логічно-структурна схема процесу моделювання процентних ризиків в центрах прибутку комерційного банку.

Зауважимо, що процес моделювання процентних ризиків в центрах прибутку комерційного банку спирається на ринкові ставки, які являються індикаторами вартості фінансових ресурсів.

Таблиця 3. Методи вимірювання процентного ризику та їх характеристика

Методи вимірювання процентного ризику	Характеристика	
Короткострокові методи (Статичний геп-аналіз)	Maturity Gap Analysis (MGA)	Управління процентним сальдо твердовідсоткових активів і пасивів
	Elasticity Gap Analysis (EGA) EaR-аналіз	Припускають використання угод з плаваючими ставками
Довгострокові методи	Економічна вартість капіталу(EVE)	Вимірювання процентного ризику з позиції доходу Вимірювання процентного ризику з позиції вартості банку
	Довгостроковий EaR-аналіз	Вимірювання процентного ризику з позиції доходу з часовим горизонтом понад 1 рік

Джерело: Gray, D. Interest Rate Risk Management at Community Banks [Електронний ресурс] /D. Gray. – Режим доступу: <http://www.communitybankingconnections.org/articles/2012/Q3/interestrate-riskmanagement>

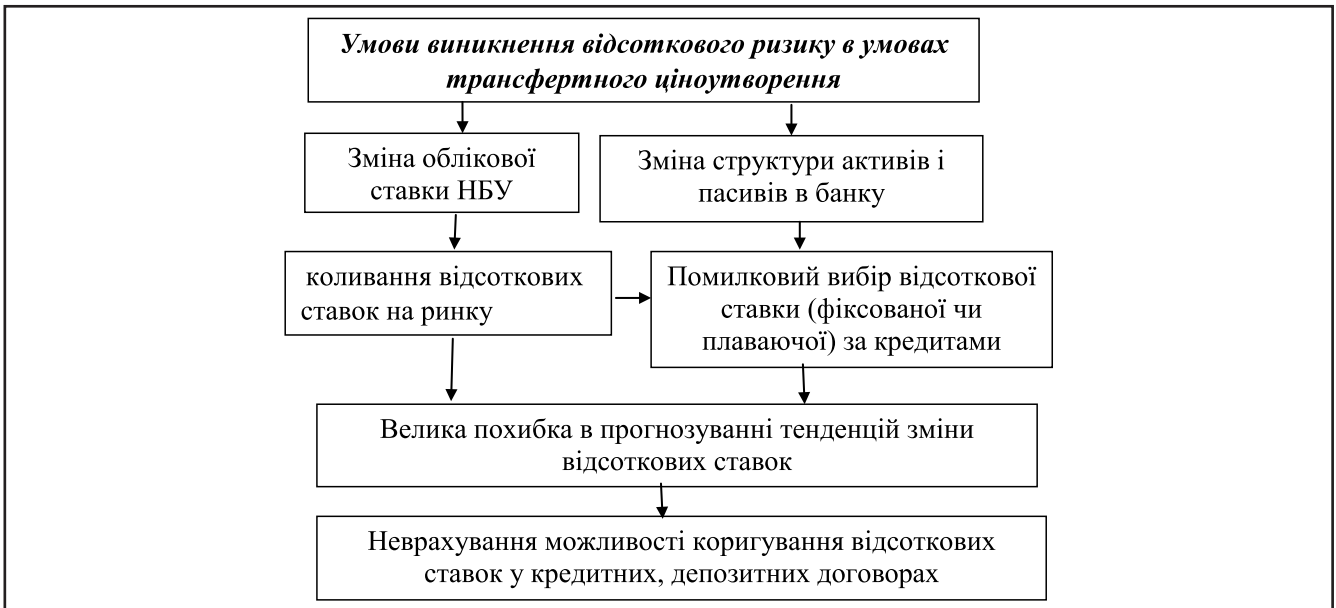

Рисунок 3. Структурна схема виникнення відсоткового ризику в умовах трансфертного ціноутворення

Джерело: розроблено автором на основі

Рисунок 4. Схема процесу моделювання процентних ризиків в центрах прибутку банку

Джерело: розроблено автором на основі [15]

Це дозволяє враховувати тенденції їх динаміки, що у процесі управління процентним ризиком являється важливим чинником. Зауважимо, що ринковими індикаторами для короткострокових пасивів та активів найчастіше є міжбанків-

ські ставки, ставка рефінансування та облікова ставка НБУ.

Таким чином, можна вважати трансфертне ціноутворення інструментом управління процентним ризиком банку.

Висновки

Система трансфертного ціноутворення являється не тільки головним інструментом прибутковості комерційної діяльності за центрами прибутку, причому розрахунок процентної маржі за центрами прибутку відбувається на підставі фінансування, урівноваженого за строком, а і здійснює аналіз за об'єктами управління. Як один із інструментів управління ефективністю банківського бізнесу – трансфертне ціноутворення впливає на взаємозв'язки в запропонованій організаційній структурі об'єктів управління. Процес моделювання процентних ризиків в центрах прибутку комерційного банку спирається на ринкові ставки, які являються індикаторами вартості фінансових ресурсів. Це дозволяє враховувати тенденції їх динаміки, що у процесі управління процентним ризиком являється важливим чинником.

Список використаних джерел

1. Copeland T. Valuation: Measuring and managing the value of companies. New York: John Wiley and Sons, 1990. – P. 377.
 2. Голов С. Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С. Ф. Голов. – К. : Скарби, 1998. – 379 с.
 3. О. Барановський. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 9. – С.12–20.
 4. Дзюба П.В. Трансферне ціноутворення: економічний зміст та специфіка / П. Дзюба // Економіка України. – 2006. – № 1. – С. 14–22.
 5. Ларікова Т.В. Методика трансфертного ціноутворення в банку / Т. Ларікова // Фінанси, облік і аудит. – 2008. – № 12. – С. 276–285.
 6. Макаренко М.І., Савченко Т.Г. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках: монографія. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 238с.

7. Мельник А.О. Управління трансфертним ціноутворенням на підприємстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / А. Мельник. – Х., 2007. – 19с.
 8. Панов М.В. Трансфертное ценообразование в процессе бюджетирования деятельности коммерческого банка / М. Панов // Финансовый менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 79–85.
 9. Савченко, Т.Г. Методологічні та методичні аспекти трансфертного ціноутворення у банківських установах // Міжнародна економічна політика. – 2006. – № 5. – С. 5–39.
 10. Селезнева В.Ю. Механизм трансфертного ценообразования в многофилиальном коммерческом банке / В. Селезнева // Экономический журнал ВШЭ. – 2002. – № 1. – С. 68–84.
 11. Заикин А. А. Трансфертное ценообразование в системе управленческого учёта: автореф. диссертации на соискание учёной степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / А.А. Заикин. – Казань, 2006 – 24 с.
 12. Драчева Е.Л., Либман А.М. Формирование системы внутренних рынков транснациональных корпораций и место России в этом процессе // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – №6. – С. 25–40.
 13. Шпачук В. Структура банку: основні засади її ефективності // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 30–32.
 14. Я.В. Жарій, Н.О. Грінченко. Особливості управління процентними ризиками в сучасних умовах банківської діяльності. Вісник чернігівського державного технологічного університету № 1 (72), 2014, с. 159–167.
 15. Савченко Т. Трансфертне ціноутворення як інструмент управління процентним ризиком банку / Т. Савченко, О. Пожар // Вісник НБУ. – 2009. – № 7. – С. 30–38.

УДК 336.71.078.3

*О.С. МОЛНАР,
 к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, Ужгородський національний університет
 О.С. ДОБРУЦЬКИЙ,
 магістр, економічний факультет, Ужгородський національний університет
 В.В. ПЛИСКА,
 магістр, економічний факультет, Ужгородський національний університет
 Е.О. СОРОКІН,
 магістр, економічний факультет, Ужгородський національний університет*

Концептуальні напрями трансформації банківської діяльності під впливом глобалізації

Однією з найважливіших сфер прояву глобалізаційних процесів є фінансова глобалізація, під якою